

Z dziejów wsi wietnamskiej - od wspólnoty wiejskiej lang xa¹ do struktur kolektywnych hop tac xa

Wstęp

Wietnam, mimo wielu zmian o charakterze politycznym i w konsekwencji ekonomicznych - szczególnie ostatnich, od połowy lat 90-tych, wciąż jawi się krajem rolniczym, a społeczeństwo wietnamskie społeczeństwem chłopskim. Od najwcześniejszych czasów rolnictwo determinowało organizację życia Vietów. Przejście od kultur przedryżowych do kultur ryżowych wiązało się z koniecznością mobilizacji sił ludzkich do prac przy uprawie ryżu wodnego i spowodowało zmianę trybu życia ludności na osiadły. W okresie kultury Phung Nguyen klasyfikowanej jako późnoneolityczna lub jako kultura wczesnego brązu, powstały rozległe osady wzdłuż rzek, na wybrzeżu morza lub u podnóża gór, których mieszkańcy trudnili się przede wszystkim uprawą ryżu oraz hodowlą (bawoły, świnie, drób). U schyłku epoki brązu, w połowie II tysiąclecia p.n.e. plemiona Vietów zamieszkujących doliny pn. Wietnamu oraz wybrzeża Morza Południowochińskiego utworzyły związek plemienny Van Lang. Była to struktura hierarchiczna, której podstawową jednostkę społeczną stanowił ród plemienny, a w której podstawową jednostką społeczno-ekonomiczną była wspólnota wiejska lang.

Ta właśnie struktura przetrwała dziewięciowiekowy okres dominacji chińskiej, wiek kolonizacji francuskiej, burze walk narodowo-wyzwoleńczych i Rewolucji Sierpniowej 1945 oraz kontrowersyjne działania na rzecz reformy rolnej by stać się ważkim argumentem, jako przykład tradycji kolektywnych, w procesie tworzenia rolniczych spółdzielni produkcyjnych w północnej części Wietnamu. Nie ulega wątpliwości, że od wieków lang decydowała o obliczu wsi wietnamskiej. Kreowała podstawowe relacje społeczne, kultywowała stare obyczaje, stała na straży norm moralnych swych mieszkańców. Nie ulega rów-

1 *Lang* jest wyrazem wietnamskim na oznaczenie komórki społecznej grupującej kilka rodzin uprawiających podzielony pomiędzy siebie pewien areal ziemi. W języku polskim używa się jako odpowiednika terminu wieś.

Xa natomiast jest wyrazem sino-wietnamskim na oznaczenie jednostki administracyjnej obejmującej jedną lub kilka *lang*. Potocznie w języku wietnamskim traktuje się zazwyczaj obydwa terminy synonimicznie łącząc je w *lang xa*. W języku polskim używa się w tym przypadku terminu gmina.

niez wątpliwości, że przez wiele wieków zmieniała się lang i zmieniała się rzeczywistość wsi wietnamskiej. Niniejsza praca ma pokazać, jak w kontekście historycznym, przebiegały te zmiany i co ze sobą niosły.

1. Tradycyjna Wspólnota wiejska lang xa w czasach przedkolonialnych

Podstawą tradycyjnej struktury społeczeństwa wietnamskiego był ród toc, który składał się z pewnej ilości rodzin gia grupujących się w gałęzie rodu phai. Ród obejmował wszystkie jednostki wywodzące się z tego samego pnia genealogicznego legitymującego się tym samym przodkiem założycielem, który mógł być zapomniany lub w ogóle problematyczny, jednakże wobec którego spełniano obrzędy kultowe. Dokumentem zaświadcającym przynależność jednostki do danego rodu była kronika rodu gia pha. Każdy ród miał swą nazwę. Nieodłącznym atrybutem rodu była świątynia przodków rodu, w której spełniano obrzędy kultowe.

Wietnamczycy, zwłaszcza w delcie Rzeki Czerwonej i płn. części Wietnamu przyznawali rodom bardzo poważną rolę. Uważając, że to właśnie ród był prawdziwym jądrem społeczności wioskowej. Zdarzało się, że pewne wsie zamieszkałe były wyłącznie przez ludzi noszących to samo nazwisko - niekiedy były to wsie liczące nawet 200 rodzin (typowym przykładem jest nazwisko Nguyen).²

Ta sytuacja była prawdopodobnie śladem koncepcji społecznej i ekonomicznej rodziny i wsi, tj. wspólnoty opartej na kolektywnej uprawie ziemi. Ziemię dzielono na tyle działek ilu było żonatych mężczyzn - rodzin. Rodziny wspólnie ustalały rejestr podatków i sprawowały zarząd nad swymi dobrami dając w ten sposób początek organizacji społeczności wiejskiej. Następnie ściągały swych krewnych i powinowatych tworząc silną organizację wiejską opartą na stosunkach pokrewieństwa. W ten właśnie sposób rody mogły rozrastać się do całych wiosek i gmin (w miastach do całych ulic). Wydaje się jednak, że wraz z rozwojem gospodarki rolnej więzi rodzin z rodem na bazie ekonomicznej dość wcześnie uległy rozluźnieniu i pozostały w sferze czysto emocjonalnej, zaznaczane przez dopełnianie kultu przodków, utrzymywanie świątyni przodków, kontynuowanie kroniki rodu i przekazywanie tradycji rodu.³

Wzrastała natomiast niepomniernie rola rodziny ho, która w dużej mierze determinowała stan pokrewieństwa oraz tworzyła podstawową jednostkę pro-

2 Nazwiska były w Wietnamie dobierane dowolnie aż do czasów panowania dyn Le (1428 - 1786), kiedy ilość nazwisk została ograniczona.

3 Wyobrażenie nt. najdawniejszej struktury organizacyjnej lang xa wynikają z fragmentarycznych informacji zawartych w kronikach dynastycznych, kronikach rodów, interpretacji znalezisk archeologicznych i zabytków kultury materialnej. Pełne opisy i dane nt. północnowietnamskich lang xa pochodzą z II połowy XVIII w.

dukcyjną. Oddaje taką sytuację przysłowie: Chong cay, vo cay, con trau di bua - mąż orze, żona sieje, bawół ciągnie bronę. I to właśnie taka tradycyjna rodzina wywodząca się z wzorców patriarchalno-rodowych stanowiła, najprawdopodobniej, rzeczywistą podstawę funkcjonowania wspólnoty wioskowej, a rola i znaczenie jakie, po dziś, przypisuje się rodom wynikało raczej z wieków panowania konfucjańskich norm etycznych i obyczajowych.

Lang xa można by zdefiniować jako zgromadzenie wielu rodzin zgrupowane w jedną aglomerację lub podzielone na wiele. Tworzyli ją tylko ci, którzy w niej zamieszkiwali, ale obejmowała i tych wszystkich, którzy z niej wywodzili się, a mogli do niej przybywać zaledwie kilka razy w życiu. Tu jednak mieli groby swych przodków i świątynię rodu utrzymywaną przez "starszego rodu". Niezwykle ważne było dla Wietnamczyka identyfikowanie się ze swym rodem i wioską; w przeciwnym bowiem razie wśród współmieszkańców nosił on pogardliwe miano "człowieka z czterech stron świata". Mieszkając nawet w odległej miejscowości, starał się on być wpisanym do rejestru podatkowego i płacić podatek osobisty we wiosce, na którą powoływał się; starał się też wpisać do rejestru gminnego swoje dzieci i wnuki oraz zdobyć chociażby skromny kąt, by ustawić w nim ołtarz przodków.

Większość wiosek północnej części Wietnamu istniała "od niepamiętnych czasów". Najczęściej nie można odtworzyć jak i kiedy powstały, a ci którzy je zakładali stali się postaciami legendarnymi. By uzyskać osobowość prawnoadministracyjną lang xa musiała spełniać następujące warunki:

- mieć nazwę ten goi lub tinh;
- mieć świątynię wioskową dinh, w której spełniano obrzędy kultowe wobec ducha (bądź duchów) opiekuńczych thanh hoang;
- mieć tzw. ziemie gminne, nazywane dobrami gminnymi cong dien, (cong tho);
- mieć rejestr podatków (a właściwie podatników) (danh thoan).

W świetle tekstów źródłowych, najbardziej pierwotne najważniejsze warunki; to: nazwa, świątynia oraz rejestr podatków.

1.1. Nazwa gminy

Lang xa, wg wymogów administracji centralnej, musiała mieć nazwę pisaną znakami chińskimi; na ogół nazwy te były pojęciami literackimi, symbolami dobrych wróżb jak np.: w prowincji Ha dong: Nhan my (Ludzkie piękno), Phú-my (Bogactwo i piękno), Van phúc (10000 szczęście), Xuan tao (Przedwiośnie), Yen tho (Spokój i długowieczność) itp.

W Tonkinie wiele wiosek miało obok nazwy oficjalnej swą nazwę potoczną, zazwyczaj jednowyrazową, którą mieszkańcy posługiwali się na co dzień. Najprawdopodobniej nazwy te nawiązywały do lokalnych obyczajów i wierzeń, i funkcjonowały w opozycji do wymogów administracji chińskiej.

1.2. Kult gminy

Najważniejszym kultem gminnym był kult ducha opiekuńczego - thanh hoang.⁴ Duch opiekuńczy reprezentował wspólne aspiracje społeczności wioskowej, zwyczaje, normy moralne, a także sankcje - wymierzał karę lub nagradzał zależnie od tego czy łamano czy też przestrzegano ustalanych z nim praw. Mógł być osobistością historyczną lub legendarną, którą założyciele gminy wybrali bądź arbitralnie zgodnie z propozycją pomysłodawcy, bądź z inspiracji mistycznych (sny, objawienia), wyroczni, wskazówek wróżbiarzy, bądź też w oparciu o historyczną rolę miejsca, okoliczności towarzyszących założeniu wioski, sąsiedztwo miejsc świętych, sławnych, gór, rzek itp. Niekiedy było to bóstwo z wierzeń ludowych (np. zwierzę), duch albo upiór (człowiek z obciętą głową, duch złodzieja, duch zabitego dziecka), które to istoty objawiały się po swej, gwałtownej zazwyczaj śmierci w "świętej godzinie" w cudach lub innych zjawiskach nadprzyrodzonych. Często przyjmowano jako ducha opiekuńczego ducha zmarłego bohatera. Natomiast do rzadkości należało wynoszenie do rangi ducha opiekuńczego osoby żyjącej, które oddały ważną przysługę wiosce.

Duch opiekuńczy mógł być zmieniony, wtedy, gdy nie spełniał on pokładanych w nim nadziei lub gdy za pośrednictwem mistycznych przekazów mieszkańcy wsi dowiadywali się, że ich zdradził i opuścił. Wtedy przeganiano go, a na jego miejsce uroczyste powoływano nowego.

Reasumując, duch opiekuńczy był personifikacją tego wyższego autorytetu, który pochodził i czerpał swe siły z samego społeczeństwa; był więzią łączącą wszystkich członków wspólnoty, czynił z nich rodzaj osobowości moralnej.

Każda lang xa posiadała świątynię wioskową dinh, miejsce spełniania kultu ducha opiekuńczego thanh hoang. Dinh pełniła też funkcję ogniska zbiorowego życia wspólnoty wioskowej, w niej znajdował się ołtarz ducha opiekuńczego, przed którym odprawiano uroczyste ceremonie w dni świąteczne i w niej też odbywały się zgromadzenia dostojników wioskowych, na których omawiano zagadnienia administracyjne, kwestie sądownictwa wewnętrznego itp. W dinh dokonywały się wszystkie akty składające się na życie mieszkańców lang xa.

Budowano ją zazwyczaj nieco na uboczu od zabudowań mieszkalnych. Obejmowała zespół budynków dostatecznie obszernych by pomieścić ołtarz ducha opiekuńczego, przedmioty niezbędne dla dopełnienia kultu oraz mieszkańców zbierających się w niej.

4 Koncepcja ducha opiekuńczego thanh hoang nawiązywała do hińskiej wersji geniusza odpowiedzialnego za obwarowania - thanh i fose hoang otaczające ośrodek polityczno - wojskowy. W Wietnamie wyzbyła się ona swej oryginalnej treści i przejęła elementy z ludowych wierzeń i mitów.

1.3. Wpisani do rejestru gminy

Ludność gminy dzieliła się na dwie podstawowe klasy:

- ludzi wpisanych do rejestru podatku osobistego noi tich,
- ludzi nie wpisanych do rejestrów ngoai tich, tj. nie płacących osobistych świadczeń, ponieważ uznano ich za zbyt biednych.

Jedynie wpisani do rejestrów mogli uczestniczyć w sprawach dotyczących decyzji gminnych (np. przy podziale dóbr gminnych). Wpisani do rejestrów gminnych dzielili się na 3 kategorie:

1. podlegający pełnemu opodatkowaniu, tj. mężczyźni w wieku 20?55 lat silni i zdolni do pracy;
2. podlegający powinności tzw. pół podatku osobistego, tj. mężczyźni zwolnieni od służby wojskowej i powinności gminnych na skutek nagłej choroby lub okaleczenia;
3. zwolnieni ze świadczeń osobistych ze względu na wiek (powyżej 60 lat) lub pełnioną funkcję (np. funkcjonariusze administracji gminnej).

Zdarzało się, że osoby powyżej 60-go roku życia, o ile były zdrowe i miały ziemię nie były zwalniane z płacenia podatku.

1.4. Dobra gminne

Terytorium gminy z punktu widzenia własności ziemskiej, dzieliło się na własność indywidualną - ryżowiska prywatne tzw. tu dien (tu tho) i ziemię gminne oraz ryżowiska gminne cong dien (cong tho). Te ostatnie były niesprzedażne, pochodziły z komunalnego gruntu nadanego przez Państwo, a należące do wioski "od niepamiętnych czasów". Do tego pierwotnego gruntu były dodawane ziemię przydzielone świątynom, nabyte odpłatnie za środki gminne lub pochodzące z darowizny bez obowiązku utrzymywania kultu ofiarodawcy. Obok wyżej wymienionych ryżowisk prywatnych i gruntów gminnych istniały w niektórych gminach, ziemię "dodane" tzw. bon thon dien (bon thon tho), tj. takie, które zostały nabyte dla osób prywatnych z dóbr gminnych wioski lub na mocy nowego podziału administracyjnego.

Ryżowiska gminne były rozdzielone pomiędzy wszystkich zapisanych do rejestrów gminnych. Gmina posiadała też osobne ryżowiska ustanowione dla poszczególnych kategorii wydatków (np. na utrzymanie straży wioskowej).

1.5. Hierarchia gminna

Hierarchia wewnętrzna była jednym z najważniejszych problemów dla lang xa. I chociaż niemal każda lang xa miała własny sposób ustanawiania hierarchii swych mieszkańców to można wyodrębnić dwa główne typy:

1. wg godności nadanych przez niebios - tzw. prawo boskie thien tuoc
2. wg godności nadanych przez władzę - tzw. prawo człowiecze vuong tuoc

W gminach, w których preferowano prawo boskie, o miejscu w hierarchii społecznej decydował wiek. Pierwszym zatem był najstarszy wiekiem mieszkaniec. Następnie wyróżniano klasy czcigodnych wyższych - tuong lao (liczących ponad 70 lat), czcigodnych średnich - lao ha (55-59 lat) oraz wszystkich pozostałych - binh dan (poniżej 55 lat).

W gminach preferujących prawo człowiecze ludność podzielona była na 6 kategorii hang

1. dygnitarzy - hang chuc sac - zwycięzcy konkursów urzędniczych,
2. funkcjonariuszy administracji gminnej - hang chuc dich, którzy aktualnie zajmują lub zajmowali stanowiska na szczeblu gminy,
3. kandydatów na dygnitarzy - hang thi khoa sinh - ludzi wykształconych ale bez większych osiągnięć w konkursach urzędniczych,
4. starszych - lao hang, ludzi w wieku powyżej 49 lat,
5. obywateli - hang dinh - mężczyźni pomiędzy 18-48 rokiem życia,
6. dzieci - hang li au - wszyscy poniżej 18 roku życia.

Zazwyczaj jednak (w większości wiosek) te dwa wyżej wymienione typy ustalania hierarchii w gminie funkcjonowały równolegle: pierwszy jako nieformalny, a drugi jako formalny, akceptowany przez administrację państwową szczebla gminy.

1.6. Aparat państwowy na szczeblu gminy to chuc hanh chinh

W oczach administracji centralnej tylko gmina miała swoją osobowość prawną - w sprawach publicznych Państwo uznawało wyłącznie gminę. I tak np. ustalano globalną sumę podatku gminnego, a gmina odpowiedzialna była za rozłożenie go pomiędzy swoich mieszkańców i przekazanie Państwu. Na ogół sprawy gminy regulowane były przez nią samą. Konieczna jednak była łączność przedstawicieli administracji gminnej z administracją państwową. Oto jak wyglądał aparat administracyjny szczebla gminnego za panowania dyn. Nguyen 1802-1945, w przededniu kolonizacji francuskiej.

Składał się on z trzech głównych instytucji:

1. Dang hang xa - główna część ludności gminnej obejmująca wszystkich mieszkańców - przede wszystkim, mężczyzn, którzy płacili podatek osobisty, ukończyli 18 lat i korzystali z prawa głosu w czasie obrad różnych organizacji wioskowych czy gminnych;
2. Hoi dong ky dich lub hoi dong ky muc - Rada Dostojników, w skład której wchodził posiadacz tytułów honorowych (nadanych przez władzę), laureaci egzaminów urzędniczych, oraz tzw. zasłużeni (szacowni) starcy;

W zasadzie, to znaczy zgodnie z rozporządzeniami Dworu, członkowie Rady pochodzili z wyborów~ gminnych. Jednakże kryteria wybieralności (tytuły honorowe, wiek, funkcje administracyjne itp.) dawały w efekcie to, że rekrutowali się oni przede wszystkim z trzech pierwszych kategorii hang hierarchii społeczności gminnej tym bardziej, że liczba członków i mandatów Rady były nieokreślone. W konsekwencji tego wszystkiego wybory istniały jedynie jako zasada i praktycznie miały miejsce tylko wtedy, kiedy któryś z członków Rady, z tej czy innej przyczyny, przestawał pełnić w niej swoją~ funkcję. Na czele Rady stał Pierwszy dostojnik tien chi oraz jego zastępca thu chi.

Do nich zasadniczo należały decyzje co do wszystkich najważniejszych spraw lang xa: Oni parafowali wszystkie umowy i kontrakty zawierane tak między osobami prywatnymi jak i instytucjami wioskowymi. Rola hoi dong ky muc, sprowadzała się przede wszystkim do tego, że określała środki i podejmowała decyzje w sprawach ważnych dla lang xa, które potem były realizowane przez ly dich - funkcjonariuszy administracji gminnej; miała ona zatem pewien charakter ciała ustawodawczego

3. Ly dich - zespół funkcjonariuszy administracji gminnej, który składał się z czterech członków, a byli nimi:

- ly truong, naczelnik administracji gminnej - wójt, główna osoba odpowiedzialna wobec Państwa monarchicznego (reprezentowanego przez aparat urzędniczy stopni pośrednich) za bieg spraw lang xa zgodnie z wymogami i oczekiwaniami Państwa (podatki, pobór do wojska, zobowiązania gminne);
- pho ly - zastępca naczelnika (wójta) dzielący z nim odpowiedzialność wobec administracji centralnej (np. za terminowe zebranie podatków);
- huong truong - urzędnik odpowiedzialny za roboty użyteczności publicznej (tzw. zobowiązania gminne);
- xa tuan - urzędnik odpowiadający za porządek i bezpieczeństwo gminy. Organizował oddziały strażników tuan dinh, którzy patrolowali lang xa dniami i nocą, a w wypadku kradzieży, odpowiedzialni byli za schwytanie złodzieja.

Reasumując zatem, widzimy w aparacie administracji państwowej na szczeblu lang xa instytucje o charakterze:

- elektoratu- dan hang xa
- ustawodawczym - hoi dong ky muc
- oraz wykonawczym - ly dich, z których jedyną wybieralną była praktycznie ly dich, instytucja, która stanowiła pomost między organami administracji centralnej i gminnej.

Wobec państwa, gmina musiała płacić podatek osobisty, podatek gruntowy oraz wywiązywać się z pewnych obowiązków. Natomiast sama regulowała swe sprawy wewnętrzne. Administracja państwowa nie wnikała w nie, z wyjątkiem przypadku protestu członków gminy, ale i wtedy urzędnik był zobowiąza-

ny do przestrzegania zwyczajów wsi. Obrazuje to przysłowie: "Quan co can nhung dan chua voi; Quan co voi, quan loi quan di". (Jeżeli urzędnik ma jakąś sprawę, niech poczeka na ludzi z wioski. Jeśli mu się spieszy i nie chce czekać, to niech sobie idzie).

Poza przedstawionymi powyżej instytucjami administracji gminnej o charakterze formalnym, istniało szereg instytucji o charakterze mniej lub bardziej administracyjnym, nieformalnych. Były to najrozmaitsze stowarzyszenia wzajemnej pomocy i organizacje utworzone przez mieszkańców gminy, oparte na dobrowolnym uczestnictwie członków (hoi, phe oraz phuong), a także działało szereg stowarzyszeń współpracy i pomocy wzajemnej.

Gmina wietnamska lang xa stanowiła autonomiczną organizację wewnątrz narodu co obrazuje przysłowie: "prawo suwerenne ustępuje przed prawem wioski" (phep vua thua le lang).

2. Wietnam w przededniu epoki kolonialnej

To co wyróżniało Wietnam początków XIX-go wieku spośród innych, obecnie również niezależnych, rozwijających się terytoriów rejonu Półwyspu Indochińskiego, to:

1. Stosunkowo dojrzała struktura państwowa z własnym językiem i dość bogatą literaturą;
2. niski stopień rozwoju miast, które pełniły rolę raczej ośrodków administracyjnych niż przemysłowych;
3. istnienie związków pomiędzy społecznymi strukturami wiejskimi, a przedkapitalistycznym państwem w formie instytucji lang xa - gminy, która była w posiadaniu liczącego się arealu ziemi;
4. relatywna równowaga demograficzna - wynikająca ze swobodnej migracji ludności w kierunku północ - południe.

Kwestią podstawowej wagi było istnienie w społeczeństwie wietnamskim określonej hierarchii administracyjnej, która narzucała relacje pomiędzy różnymi grupami społecznymi w całym kraju - inaczej mówiąc, aparatu państwowego.

Poczynając od władcy - na szczycie, drabiny społecznej, aż po zwykłego obywatela, u jej podstawy, każdy zajmował wyznaczone mu miejsce i w zależności od tego miejsca wypełniał zadania jakie stawiało mu Państwo. jeżeli zatem obywatel był chłopem, oczekiwano od niego dostaw ryżu, służby w wojsku oraz udziału w pracach na rzecz Państwa przy tzw. robotach publicznych cong cong, nazywanych potocznie "zobowiązaniem gminnymi". Jeżeli natomiast był rzemieślnikiem, obowiązkiem jego była praca w cesarskich zakładach rzemieślniczych i manufakturach.

Władcy dynastii Nguyen, rządili Wietnamem przy pomocy systemu administracyjnego, wzorowanego na modelu chińskim, z jego instytucją egzaminów urzędniczych, który działał w dwóch płaszczyznach:

- ośrodków centralnych trung tam;
- ośrodków peryferycznych dia phuong

dzieląc społeczeństwo w linii horyzontalnej na dwie części. System ten sprawiał, że aparat administracji centralnej i aparat administrujący jednostkami peryferycznymi działały, w zasadzie niezależnie od siebie.

Punktem zbieżnym administracji szczebla centralnego i peryferycznego była gmina lang xa.

Władca (onng vua, ong vuong)
prowincja (tinh)

Urzednicy (quan) kanton (quan)
powiat (huyen)
gmina (lang xa) ly truong gminy
rada dostojników (hoi dong ky muc)
sioło (xom)
rodzina (gia dinh, ho)

Lang xa jako jednostka administracyjna w stosunku do Państwa miała obowiązek płacenia podatku (nie koniecznie w pieniądzu), dostarczania żołnierzy w czasach wojny, uczestniczenia w "zobowiązaniach gminnych".

Mieszkańcy lang xa, w swej masie, uprawiali bądź ziemie własne, bądź przydzielano im część z tzw. "dóbr gminnych", cong dien (cong tho). Kumulacja ziemi była zjawiskiem całkowicie marginalnym i nie stanowiła najmniejszego problemu ani dla lang xa, ani dla Państwa; nie było również wielkich właścicieli ziemskich - największym właścicielem ziemi była sama lang xa.

Wietnam początków i połowy XIX w. jawił się jako kraj społeczeństwa tradycyjnie rolniczego, przy czym rolnictwo opierało się na specyficznych strukturach wiejskich lang xa, słabo zurbanizowany, ze słabym przemysłem i rzemiosłem kontrolowanym przez administrację centralną oraz handlem reprezentowanym przez klasę drobnych kupców.

Funkcjonowanie tradycyjnej struktury społeczeństwa i państwa naruszały dwa czynniki:

1. Wzrost roli pieniądza w gospodarce - co dało o sobie znać już w pierwszych latach XIX w., ale w niewielkim jeszcze stopniu.
2. Osłabienie władzy Państwa, w wyniku separatystycznych tendencji lokalnych dostojników, bądź też, mianowanych na czas wojen lub zamieszek wewnętrznych, dowódców, którzy przejmowali władzę nad całymi prowincjami, wprowadzali w nich własne prawa, a niejednokrotnie też własną administrację.

W połowie XIX w., pojawił się trzeci, najważniejszy czynnik, który definitywnie zmienił oblicze tradycyjnego Wietnamu. Była nim francuska polityka kolonialna.

3. Wieś wietnamska w epoce kolonialnej

3.1. Źródła i formy kolonializmu francuskiego

Najbardziej charakterystycznymi cechami systemu kolonialnego w Wietnamie było:

1. utrzymanie podstawowych struktur władzy dynastii Nguyen,
2. zwiększenie podatków, płaconych w pieniądzu, na finansowanie administracji kolonialnej,
3. wprowadzenie dużego importu z metropolii, tak by pomógł on w finansowaniu inwestycji Państwa kolonialnego (przemysł, kopalnie, plantacje) oraz związanej z nimi infrastruktury,
4. przeprowadzenie reform na wsi, w celu dostosowania administracji lang xa do wymogów systemu kolonialnego i zapobieżenia tworzenia się na terenach wiejskich ośrodków oporu,
5. eliminowanie społecznej bazy intelektualnej i moralnej w postaci starej elity "uczonych konfucjańskich" i częściowe zastępowanie jej przez nową elitę władzy "zasymilowaną" z kulturą francuską; wprowadzanie we wszystkie sfery życia języka francuskiego.

Francuska kolonizacja Wietnamu, była jednym z przejawów tendencji, nowo uprzemysłowionych krajów Europy Zachodniej XIX wieku, poszukiwania zamorskich dominiów. Już na przełomie XVIII?XIX. wieku francuscy misjonarze i kupcy pomogli dworowi Nguyen w stłumieniu powstania Tay Son. Jednakże aż do czasów Drugiego Cesarstwa Napoleona III, Francja nie była w stanie podjąć w stosunku do Wietnamu akcji, które mogłyby obalić panującą dynastię i zagrozić funkcjonującej strukturze Państwa.

W środkowej i północnej części Wietnamu, wpływ państwa kolonialnego na społeczność wioskową miał charakter pośredni, poprzez zmiany zachodzące w gospodarce, polityce i organach administracji centralnej. Francuzi nie podjęli jednak żadnych działań w kierunku rozwoju rolnictwa północno-wietnamskiego, charakterystycznych dla administracji kolonialnej innych krajów:

- nie przejmowali pod bezpośrednią administrację ziem uprawnych na terenach nizinnych, a plantacje sytuowali raczej, na terenach wyżynnych i górskich;
- nie dążyli do tego by chłopci stali się uczestnikami masowego rynku, przede wszystkim ze względu na świadomość ich ubóstwa wynikającego, w znacznej części z kolonialnej polityki finansowej;

- nie tworzone nowych lokalnych jednostek administracyjnych, których zadaniem byłby pobór podatków od wsi - uważano bowiem, że reformy administracyjne odnośnie instytucji lokalnych, szczebla wyższego niż lang xa związane z obecnością systemu kolonialnego, są wystarczające.

Wprowadzenie podwyższonych i płaconych w pieniądzu podatków pośrednio stało się czynnikiem wzrostu znaczenia własności prywatnej. W tradycyjnej strukturze lang xa działały wprowadzone mechanizmy, które same hamowały wzrost własności ziemskiej, jednakże wraz z pojawieniem się technologii zachodniej nieuniknione było zastosowanie się do zasad prawnych Zachodu, w których ważne miejsce zajmowało prawo własności ziemi. Jego obecność stała się warunkiem wstępnym ale niezbędnym powiększania areалу posiadanej ziemi nie koniecznie w obrębie swojej lang xa.

Powyższe zmiany oraz brak zainteresowania ze strony dworu losami instytucji lang xa, szczególnie "dobrami wioskowymi", a także prawna ochrona wielkiej prywatnej własności ziemskiej, sprawiły, że na wsi nastąpił znaczny wzrost liczby wieśniaków bez ziemi, czy to z powodu oddania jej w zastaw dla uzyskania pieniędzy, czy w wyniku manipulacji władzy lokalnej, oraz ludzi głodujących i chodzących "po prośbie".

3.2. Obecność francuskiego systemu kolonialnego, a struktura wsi wietnamskiej

W latach 20-tych i 30-tych naszego stulecia obawa i zagrożenie przed utratą ziemi bądź popadnięciem w długi stały się dominującym elementem codziennego życia olbrzymiej większości ludności wiejskiej. Mechanizm tego procesu wyglądał w następujący sposób. Konieczność płacenia podatku w pieniądzu zmuszała wieśniaków, szczególnie wtedy gdy zbiory nie udały się lub gdy rodzina popadła w tarapaty finansowe na skutek nieprzewidzianych wypadków losowych, do zwracania się o pomoc do zasobniejszych lub mających lepsze stosunki z władzami lokalnymi współmieszkańców.

Przed wszystkim w ramach tradycyjnych układów wewnątrz lang xa zwracano się do swych rodzin i patronów w obrębie swego rodu, bądź też sąsiadów, wśród których pomoc odbywała się bez dodatkowych zobowiązań ze strony dłużnika. Jednakże dość szybko pojawiły się zinstytucjonalizowane formy pożyczek na procent i zastawu ziemi, w ramach których wykorzystywano zmienne ceny na ryż i inne produkty rolne, i wyznaczano procent od pożyczonej sumy. W efekcie, dłużnik popadał w zależność od swego patrona posuniętą tak dalece, że mógł on go, w najlepszym razie uczynić dzierżawcą lub po prostu wyrugować z ziemi.

W sytuacji, kiedy właściciele ziemscy byli świadomi oficjalnego poparcia ze strony władz kolonialnych, sytuacje takie miały miejsce w wielu lang xa Tonkinu. Aczkolwiek takie zachowania funkcjonowały w opozycji do trady-

cyjnych sentymentów i zasad, niemniej jednak w obrębie struktur wiejskich rosła siła i znaczenie właścicieli ziemskich, którzy wykorzystując swoje koneksje z władzami administracji kolonialnej niejednokrotnie dopuszczali się wręcz grabieży ziemi. Osobnym rozdziałem była kwestia ziem wspólnoty wioskowej, o czym dalej.

Niemożliwość dostosowania cię drobnych właścicieli ziemi do wymogu wysokich podatków np. w formie zwiększenia produkcji towarowej, była spuszczającą słabo rozwiniętego handlu i małej produkcji towarów rynkowych okresu przedkolonialnego.

Ewentualne nadwyżki, jakie pozostawały do użytku chłopów były zbyt małe, by pozwoliły na prowadzenie jakichkolwiek innych upraw niż podstawowe, w rezultacie czego obniżenie się standardu życia było tak duże, że ryż pozostawał najwyższą wartością, i najbardziej rynkowym towarem.

Jakkolwiek istniała jeszcze w czasach przedkolonialnych sfera produkcji rzemieślniczej, tak teraz, ukierunkowana ona została na najbardziej podstawowe potrzeby mieszkańców rozwijających się powoli miast, poza tym, coraz bardziej konkurencyjne stawały się towary produkowane w nowo powstających manufakturach, zakładanych przez wielkich właścicieli ziemskich rodzimych i obcych. Typowym przykładem były manufaktury produkujące tekstylia. W rezultacie tego wszystkiego, chłopci, popadali w sytuację bez wyjścia. Tracili ziemię i jeżeli dopisało im szczęście stawali cię dzierżawcami, lecz częściej ludźmi bez ziemi, co sytuowało ich na najniższym szczeblu drabiny społecznej. Niejednokrotnie opuszczali oni swoje wsie w celu szukania gdzie indziej środków do życia dla siebie i najbliższej rodziny. Najczęściej migrowali do pracy na plantacjach na Południu Kraju.

Naturalną konsekwencją wzrostu znaczenia własności prywatnej na wsi było naruszenie statusu ziem wspólnych lang xa, które coraz częściej wykorzystywane były jako instrument bogacenia się i wzrostu znaczenia lokalnych grup właścicieli ziemskich kosztem reszty mieszkańców wspólnoty wioskowej.

Kwestia ta była nadzwyczaj ważna, ponieważ po pierwsze naruszano wielowiekową tradycję wspólnoty wiejskiej, a po drugie burzono jedyne oparcie tracących własną ziemię chłopów, które do tej pory chroniło ich przed koniecznością migracji w poszukiwaniu pracy.

Na całą tę i tak skomplikowaną sytuację nakładały się jeszcze inne czynniki:

- wzrost liczby ludności,
- zwiększenie tempa inwestycji francuskich, szczególnie rozbudowy infrastruktury (w zasadzie do I wojny światowej),
- konsekwencje "pax franca" ⁵ w produkcji rolniczej,
- wzrost ruchu narodowo-wyzwoleńczego.

Ich skutki i wpływ na możliwości sprostania wymogom administracji kolonialnej przez wieś były bardzo różne. Zarówno zwiększenie się tempa inwestycji francuskich jak i konsekwencje, *pax francona* - tj. budowa systemów irygacyjnych, miały oczywiście pozytywny wpływ na sytuację ludności wiejskiej, zmniejszały w pewnym stopniu konieczność dzierżawy lub zastawu ziemi. Z kolei wzrost populacji, niwelował pozytywne aspekty dwóch poprzednich czynników.

Naprawdę ważną stała się kwestia relacji pomiędzy wzrostem ruchu narodowo-wyzwoleńczego, o tendencjach nacjonalistycznych, a nagłymi zmianami jakie dokonały się w tradycyjnej strukturze wsi wietnamskiej.

Tendencje, jakie przejawiała rosnąca w siłę klasa posiadaczy ziemskich w kierunku hamowania działalności Rady Dostojników Hoi dong ky muc świadczyło o tym, że *lang xa* jako instytucja administracyjna przestawała funkcjonować jako środek komunikacji między administracją centralną i lokalną. Była to jedna z ważniejszych przyczyn przeprowadzenia reform *lang xa*.

Wzrastająca w tym samym czasie presja ekonomiczna na mieszkańców *lang xa* ze strony państwa sprawiała, że związki pomiędzy aparatem administracji kolonialnej, a lokalnymi przedstawicielami administracji państwowej stawały się coraz ściślejsze, skierowane na zapobieżenie buntom i powstaniom chłopskim. W ten sposób zmiany w strukturze wsi w konsekwencji przyczyniły się, z jednej strony, do wzrostu sympatii ludności wiejskiej dla działaczy nacjonalistycznych, z drugiej natomiast do zwiększenia się możliwości kontroli populacji wiejskiej przez państwo kolonialne. Z kolei, przywódcy ruchów narodowych (tacy jak Phan Boi-Chau czy Ho Chi-Minh) zasadniczo związani w swej działalności z poszukiwaniami nowych dróg przyszłości, często, w konsekwencji kryzysu systemu konfucjańskiego, norm społecznych i moralnych, zmuszeni byli prowadzić swą działalność poza granicami Wietnamu. Zatem adaptowane przez nich idee, w większości stanowiły specyficzny punkt widzenia, pośrednio jedynie związany z kwestią chłopską i w zasadzie mało rozumiany przez społeczność wiejską; toteż mimo oczywistej wagi, idee ruchu narodowego rozwijały się w izolacji od struktur wiejskich. W tym aspekcie ruch narodowo-wyzwoleńczy w jego pierwszej fazie rozwoju można by zinterpretować jako kierowanie chwiejnym ideologicznie społeczeństwem rolniczym z zewnątrz.

Reformy *lang xa* wprowadzone przez Francuzów w Tonkinie jawiły się, przynajmniej częściowo, rezultatem coraz szybszych i coraz bardziej niekontrolowanych niepokojów i zamieszek społecznych, spowodowanych przez opisane powyżej procesy. W Annamie bowiem aż do 1942 r. nie zrobiono w kwe-

5 „*Pax francona*” umożliwiał rozbudowę systemu nawadniającego, co wiązało się bezpośrednio z lepszą wydajnością rolnictwa Deltę oraz pewną stabilizacją życia mieszkańców wsi - szerzej E. Chaszigneus.

stii reform nic, aczkolwiek dawał się zaobserwować bardzo podobny proces zastawu i utraty ziemi oraz pauperyzacji mieszkańców wsi.

Reformy, zasadniczo usiłowały pozostawić społeczność wioskową i lang xa jako strukturę społeczną stanowiącą podstawę stabilności, o ile nie podpory, reżimu kolonialnego. Miały one na celu zredukowanie presji moralnej wywieranej na społeczność wioskową przez tradycyjne związki i struktury, na rzecz presji ekonomicznej wywieranej przez grupy wielkich właścicieli ziemskich.

W 1921 r. przyjęto próby zamiany Rady Dostojników Hoi dong ky muc na Gminną Radę Administracyjną Hoi dong toc bieu ciało wybieralne, które miałyby również władzę organu wykonawczego. Uważano bowiem, iż nowa Rada, jako przedmiot wyboru, na drodze głosowania mas chłopskich, będzie bardziej związana z emocjami mieszkańców lang xa.

W praktyce jednak, okazało się, że Rada stała się jedynie źródłem konfliktów wioskowych pomiędzy nowo powstałą grupą wiejskich posiadaczy ziemskich, a tymi, którzy posiadali wysoki status społeczny w tradycyjnej strukturze lang xa. W związku z tym, w 1927 r. francuska administracja kolonialna restytuowała Radę Notabli Hoi dong ky muc, której dała prawo weta wobec ustaleń Gminnej Rady Administracyjnej Hoi dong toc bieu. W takim stanie organy administracji państwowej lang xa pozostały aż do 1941 r., kiedy to została utworzona Rada Najznakomitszych Dostojników Hoi dong tong bao cao cap, a przewodniczącym jej tzw. Pierwszy Dostojnik tien chi.

Reformy francuskie odsłoniły całą dysfunkcję systemu wspólnoty wiejskiej - z punktu widzenia relacji: ubożący chłop - państwo kolonialne, jednakże rosnąca w siłę klasa posiadaczy ziemskich była w stanie wykorzystać ten system dla realizacji swych celów. Ziemie gminne stały się instrumentem władzy Rady Dostojników i Gminnej Rady Administracyjnej. Bardzo często rozdział tych ziem był przeprowadzany całkowicie sprzecznie z tradycyjnymi zasadami i ostatecznie trafiały one w ręce najbardziej wpływowych rodzin w lang xa.

Logicznym rezultatem zmian jakie dokonały się w tradycyjnej lang w wyniku przejścia od stosunków opartych na własności wspólnej do stosunków opartych na własności prywatnej była:

- zmiana struktury społecznej lang xa, której podstawę w okresie kolonialnym tworzyli zadłużeni dzierżawcy i bezrolni chłopci tj. proletariat wiejski,
- zmiana tradycyjnego systemu wartości.

Wykształcił się nowy model człowieka cieszącego się autorytetem i godnego szacunku nie z uwagi na fakt, że zasiadał wśród najpierwszych w Radzie Dostojników, że doceniano jego walory moralne i intelektualne, lecz z uwagi na jego stan materialny, koneksje z władzami, pozycję w aparacie administracji kolonialnej itp. Środkiem do zdobycia wysokiego statusu społecznego i prestiżu stał się pieniądź.

Tradycyjna struktura wspólnoty lang xa weszła w okres schyłkowy. Tę schyłkowość łatwiej zrozumieć, jeżeli przebadamy system produkcji w ramach wspólnoty wiejskiej. Otóż stosunek członka wspólnoty do zobowiązań wobec Państwa był w dużej mierze uwarunkowany tradycyjnym systemem pracy kolektywnej w ramach rodziny ho oraz całej wioski lang xa. Rekompensatą, ciągłych obaw o ilość i jakość zbiorów, była świadomość możliwości korzystania z ziem gminnych i oparcia czy to w rodzinie czy w organizacjach wioskowych. Poza tym, aparat administracji państwowej na szczeblu gminy stanowił łącznik pomiędzy społecznością wioskową a Państwem, ułatwiający wywiązywanie się z trudnych zobowiązań.

W sytuacji, gdy system pracy kolektywnej został zachwiany poprzez konieczność dzierżawy, bądź nawet utratę własnej ziemi, kiedy więzi sąsiedzkie i rodzinne uległy rozluźnieniu - wiele rodzin, którym brakowało ziemi lub ją utraciły migrowało na Południe, do pracy na plantacjach. Aparat administracji wioskowej zdominowali wielcy właściciele ziemscy, którzy jeszcze bardziej uzależniali od siebie swych dłużników, a ziemie gminne pozostały niemal w wyłącznej gestii Rady Dostojników, a właściwie tien chi. Lang xa jako instytucja społeczna zaczynała szybko tracić na swym znaczeniu. Jakkolwiek proces ten przebiegał dość gwałtownie, to jednak nie zniszczył on wspólnoty wiejskiej i jej organizacji wewnętrznej.

Pozwoliło to, w czasach Reformy Rolnej, Frontowi Wyzwolenia Wietnamu Viet minh przywrócić północnowietnamskiej lang xa jej przedkolonialną rolę i znaczenie.

W początkach lat 20-tych, w następstwie depresji na rynku francuskim, nastąpił gwałtowny spadek cen ryżu. W Delfcie Rzeki Czerwonej, w latach 1900-1931 powierzchnia zasiewów ryżowych wzrastała szybciej niż populacja.

Płacony w pieniądzu podatek wzrósł do tego stopnia, że we wczesnych latach 30-ych, całe wioski traciły ziemię. Ten fakt, wraz z powstaniem Komunistycznej Partii Indochin oraz powstaniem chłopskim w Nghe An (1930-1931) wywarły presję na program polityczny i społeczny ruchu nacjonalistycznego. Walka o wyzwolenie narodowe szła w parze z walką o zabezpieczenie doraźnych potrzeb mieszkańców wsi, co wykształciło trend, który można by nazwać rekonstrukcją przedkolonialnej lang xa, jak najbardziej zbliżonej w swej organizacji i funkcjonowaniu do typu tradycyjnego sprzed okresu kolonialnego.

4. Od czasów kolonialnych do reformy rolnej

4.1. Wietnamski ruch narodowo-wyzwoleńczy

Jednym z najważniejszych faktów historycznych omawianej epoki było, bez wątpienia, utworzenie w 1945 r. rządu narodowego w Hanoi, co jedno-

znacznie eliminowało obecność francuskiej administracji kolonialnej w północnej części Wietnamu. Dalsza obecność Francji w Wietnamie była możliwa wyłącznie w oparciu o siły wojskowe, co z kolei implikowało zbrojny opór strony wietnamskiej (od 1941 r. był to zorganizowany opór zbrojny, którym kierował Front Niepodległości Wietnamu Viet minh).

Polityka frontu Viet minh, aczkolwiek dość radykalna w sferze obyczajowości - równouprawnienie kobiet, złagodzenie stosunków pomiędzy starszymi i młodszymi, wprowadzenie nowych pozarodzinnych i pozarodowych autorytetów - w wielu aspektach nawiązywała do tradycyjnych sentymentów, szczególnie w sferze struktury organizacyjnej wsi i gospodarki.

Drugim doniosłym faktem historycznym epoki była kapitulacja Francji w 1954 r. O kapitulacji i decyzji ostatecznego opuszczenia Wietnamu przez Francuzów zadecydowały dwa czynniki:

- umiejętność utrzymania przez Viet minh po swojej stronie terenów wiejskich wraz z instytucjami kolonialnego aparatu administracyjnego szczebla gminy;
- zwycięstwo w bitwie pod Dien Bien Phu, w którym rolę najważniejszą odegrała taktyka odpowiedniej koncentracji działań.

Obydwa w/w czynniki, z kolei, były rezultatem pracy nad organizacją mas tj. nad:

- reorganizowaniem lokalnych struktur administracyjnych głównie za pośrednictwem struktur nieformalnych w lang xa,
- mobilizowaniem dziesiątków tysięcy tragarzy, którzy zaopatrywali wojska zgrupowane wokół Dien Bien Phu w broń i żywność.

Umiejętność utrzymania przez Viet minh po swojej stronie wsi, nie należy zrozumieć, jako utożsamianie się mas chłopskich z ideologią i programem Frontu. Jednak, od 1945 r. prestiż i popularność Viet minh wśród ludności wiejskiej rosła, a malała popularność i zaufanie do oficjalnego aparatu władzy.

W wyniku klęski głodu przełomu 1944/45 zmarło ponad 1 mln ludzi. W oczach mas chłopskich, państwo nie dopełniło swego podstawowego obowiązku wobec poddanych, jakim było stworzenie dla ludzi zapasów żywności na wypadek klęski głodu. Władza była niemoralna i utraciła "mandat niebios", niegodna była zatem by jej służyć.

4.2. Źródła Reformy Rolnej

Równoległe z działaniami na froncie walki z Francją, Partia prowadziła prace nad opracowaniem nowej polityki rolnej. Od 1952 r. przywódcy partyjni koncentrowali się na przygotowaniach do reformy rolnej, czego wyrazem były obrady IV Plenum w styczniu 1953 r. Mobilizacja mas chłopskich do udziału w walce z wrogiem związana była bezpośrednio z kwestią nowej polityki rolnej, tj. Reformą Rolną, którą zapoczątkował Front Viet minh na terenach wyzwolonych.

Trudno jest precyzyjnie określić i wymienić przyczyny przeprowadzania Reformy Rolnej, w danym czasie i w dany sposób. Jak jednak stwierdzili w swych pracach Vo Nguen Giap i Truong Chinh, poza koniecznością stworzenia frontu jedności klasowej do walki z wrogiem, do czego Partia przywiązywała olbrzymią wagę, istniało szereg innych obiektywnych konieczności uzasadniających taką politykę.

W swoim przemówieniu na IV Plenum Partii Pracujących Wietnamu, sekretarz generalny - Truong Chinh stwierdził, że celem przeprowadzenia Reformy Rolnej jest:

- zlikwidowanie własności feudalnej i imperialistycznej na rzecz własności chłopskiej;
- uwolnienie sił produkcyjnych od przeżytków feudalnych;
- poprawienie warunków życia mas chłopskich;
- położenie kresu hegemonii wielkich właścicieli ziemskich w sferze gospodarki i polityki, a zastąpienie jej hegemonią, pracujących mas chłopskich.

Należy zwrócić uwagę, że cele wietnamskiej Reformy Rolnej wymieniane przez Truong Chinh, są identyczne niemal z chińskimi. Jednakże, w konkretnych warunkach wietnamskich początków lat 50-tych, tj. w czasie prowadzenia przez kraj walki narodowo-wyzwolenczej, równoczesne przeprowadzanie reformy rolnej, wymagało dodatkowych uzasadnień.

W tym samym przemówieniu, Truong Chinh stwierdził dalej, iż:

1. Rewolucja 1945 r postawiła Partię i kraj w sytuacji, w której przeprowadzenie Reformy Rolnej jest absolutnie konieczne;
2. Walka o wyzwolenie narodowe, wymaga przeprowadzenia zmian w dotychczasowej polityce rolnej - tj. przeprowadzenia Reformy Rolnej;
3. Reformy Rolnej domaga się naród, a przede wszystkim jego główna siła, to znaczy masy chłopskie.

Z kolei najpoważniejszym kontrargumentem przeprowadzenia Reformy Rolnej w danym czasie było obrona przed osłabieniem frontu jedności klasowej, jednakże argument ten został obalony przez fakt preponderencji mas chłopskich zaangażowanych w działania wojenne i konieczność dania im ziemi. W tym aspekcie również warto raz jeszcze ocenić charakter frontu Viet minh, który z pozycji centralistycznych coraz bardziej przechodził na pozycje socjalizujące. Nie należy również zapominać, że w 1953 roku Reforma Rolna w Chinach została już w większej swej części, ukończona i w dużej mierze stała się wzorem dla wietnamskiej Reformy Rolnej.

5. Reforma Rolna

Reforma rolna przebiegała w dwóch etapach:

1. W latach 1945-1953 - koncentrowano się na działaniach prowadzących do ograniczenia ~wyzysku feudalnego.

2. Od końca 1953 dążono do całkowitego zlikwidowania form kapitalistycznego wyzysku.

Można uznać, że w 1956r. Reforma Rolna została zakończona (poza pewną liczbą rejonów zamieszkałych przez mniejszości narodowe). W kolejnych jej fazach, prawie cała ziemską własność prywatna, której rozmiar pozwalał na posługiwanie się pracą najemną łącznie z ziemią gminnymi, rozdzielona została pomiędzy mieszkańców wsi. W wielu gminach, lokalni "despoci" i bogacze byli eliminowani fizycznie. Poza tym już od wczesnych lat 50-tych rola właścicieli ziemskich w organizacjach wiejskich sukcesywnie zmniejszała się. Rezultaty Reformy Rolnej w stosunku do społeczności wiejskiej miały dwa ważne aspekty:

- po pierwsze, mało- lub bezrolni chłopcy zaczęli zajmować w formalnych organizacjach gminnych wysokie, tradycyjnie cieszące się dużym autorytetem w społeczności wioskowej pozycje, co niejednokrotnie doprowadzało do konfliktów z wcześniej ustanowionymi przywódcami władz lokalnych;
- po drugie, zamieszanie i kolejne burzliwe fazy przebiegu Reformy Rolnej doprowadziły do drastycznego osłabienia kontroli centralnych instytucji Partii, nad jej lokalnymi organizacjami i indywidualnymi przywódcami.

We wcześniejszym okresie przygotowania do reformy rolnej prowadzone były przede wszystkim przez organizacje gminne typu "rada chłopska" czy "komitet wykonawczy delegatów chłopskich", których liderzy starali się zatrzymać swoje pozycje lokalnych przywódców ludowych.

Jednakże od marca 1954 r., wraz z przystąpieniem do przeprowadzenia Reformy Rolnej, sensu stricto, powołane zostały specjalne organizacje, których zadaniem było prowadzenie Reformy Rolnej, odpowiedzialne przed Komitetem Centralnym ds. Reformy Rolnej. Wysłano zatem w teren grupy kadrowców, którzy docierali do poszczególnych gmin i tam przy pomocy mieszkańców prowadzili reformę. Członkowie tych grup, poza wysłanymi kadrowcami, rekrutowali się z biednych lub bezrolnych mieszkańców danej gminy, których rola i prestiż w gminie niepomrotnie wzrastały. Stanowili oni grupę potencjalnych członków Partii i kandydatów na miejscowych przywódców ideologicznych. Niejednokrotnie grupy te oderwane od możliwości porozumienia się ze swymi komórkami nadrzędnymi, prowadziły działalność na własną rękę, często będącą w sprzeczności z obowiązującymi wytycznymi.

Taki stan rzeczy prowadził do wielu ostrych konfliktów pomiędzy dotychczasowymi przywódcami lokalnymi, którzy niejednokrotnie, całkowicie bezzasadnie, poddawani byli personalnym atakom i klasyfikowano ich jako "bogatych właścicieli ziemskich lub bogatych chłopów". Konflikt ten zarysował się jeszcze bardziej ostro po Konferencji Genewskiej i definitywnym wycofaniu się Francuzów, kiedy reforma rolna wkroczyła na nowe, nie wyzwolone wcześniej tereny. Wielu mieszkańców zostało sklasyfikowanych całkowicie błędnie. Pojawiły się "trybunały chłopskie", które na podstawie, często niesprawdzo-

nych informacji i denuncjacji, wykonywały wyroki na oskarżonych. Aż do 1956 r. problem ten nie był rozwiązyany przez Centralny Komitet Reformy Rolnej.

Dopiero od połowy 1956 r. do lata 1957 r. rozpoczęła się kampania "naprawy błędów", w której oparto się na dawnych podstawowych organach administracyjnych gminy, co wyeliminowało w znacznym stopniu sprzeczności pomiędzy starą, a nową kadrą. Wielu spośród wcześniej oskarżonych zostało zrehabilitowanych, podczas gdy wielu z nowych przywódców utraciło swą pozycję.

Jak ważną dla Partii była kampania naprawy błędów popełnionych w czasie przeprowadzania reformy rolnej pokazują nam personalne zmiany jakie dokonywały się na najwyższym jej szczeblu; przede wszystkim ustąpienie w 1956 r. ze stanowiska Sekretarza Generalnego Partii Truong Chinh. Oto jak wyglądał rozdział ziemi przed i po kampanii "naprawy błędów" reformy rolnej

Ziemia w m2 na 1 mieszkańca

	Przed kampanią naprawy błędów	Po kampanii naprawy błędów
Sredni chłopci Trung nong	1,257	1.610
Biedni chłopci ban nong	499	1.437
Chłopci dzierżawcy co nong	262	1.413

To, co wydaje się najważniejsze to egalitarny charakter rozdziału ziemi, bez względu na kategoryzację klasową słuszną czy też nie. Oczywiście tendencja równego rozdziału, nie rozwiązywała problemu do końca. Na terenach wiejskich i w gminach zostały utworzone nowe ciała administracyjne - nowe struktury władzy, których członkami byli bądź starzy kadrowcy z okresu wojny narodowo-wyzwoleńczej, czy nawet z okresu kolonialnego, oraz nowi z okresu wprowadzania Reformy Rolnej.

Tak jak we wcześniejszym okresie historii, tak i teraz w zmienionych jednak warunkach historycznych, traktowali oni swą~ oficjalną pozycję w aparacie administracji państwowej jako źródło władzy i niezależności własnej i rodziny. Co więcej, jako członkowie aparatu partyjno-państwowego, stawali się w zasadzie niekontrolowani przez władzę centralną. Taki stan stawiał wiele znaków zapytania w kwestii kierunków rozwoju rolnictwa Demokratycznej Republiki Wietnamu, a zarazem stawiał wymóg, opracowania programu reorganizacji struktur wiejskich.

6. Rolnicze spółdzielnie produkcyjne.

W gospodarce Demokratycznej Republiki Wietnamu funkcjonowały cztery podstawowe formy własności:

1. Własność państwowa so huu nha nuoc - przede wszystkim stanowiły ją zakłady przemysłowe i Państwowe Gospodarstwa Rolne.
2. Własność kolektywna so huu tap the - którą stanowiły spółdzielnie produkcyjne, głównie rolnicze, lecz również, drobne spółdzielnie przemysłowe i rzemieślnicze.
3. Własność indywidualna so huu ca the nazywana inaczej "własnością rodzinną" so huu cua gia dinh
4. Własność państwowo-prywatna (kategoria ta funkcjonowała do połowy lat 50-tych) - jako forma przejściowa pomiędzy kapitalistyczną własnością prywatną, a własnością państwową.

W rolnictwie najbardziej rozpowszechnioną formą własności była własność spółdzielcza. W pierwszych Latach kolektywizacji rolnictwa spółdzielnie produkcyjne nie dawały jeszcze większych rezultatów produkcyjnych. Poczynając jednak od 1960 r., produkcja rolnicza spółdzielni zdominowała rynek państwowy. Oto jak wyglądały efekty kolektywizacji wsi Wietnamu Północnego:

Rok	Ilość spółdzielni	Ilość gospodarstw	Ilość gospo. na 1 spółdz.	% gospo. skolektywizowanych	W tym szczebła wyższego	Ilość
1	2	3	4	5	6	7
1960	40.422	2.405.000	59	86	14	11,54
1961	31.827	2.512.000	79	89	34	12,06
1962	29.846	2.518.000	85	86	43	12,09
1963	30.592	2.523.000	82	85	46	12,11
1964	32.378	2.591.000	80	85	54	12,44
1965	31.651	2.811.000	89	90	73	13,49
1966	26.811	2.915.000	109	93	86	13,99
1967	23.624	2.990.000	127	94	86	14,35
1968	22.162	3.050.000	138	95	93	14,64
1969	20.725	3.084.000	149	95	94	14,80
1970	19.924	3.114.000	156	95	96	14,95
1971	19.739	3.167.000	160	96	96	15,20
1972	19.564	3.201.000	164	96	96	15,36
1973	18.336	3.227.000	176	95	96	15,49
1974	17.902	3.295.000	184	95	97	15,82
1975	17.000	3.384.000	199	96	97	16,24

Jak zatem wynika z powyższego zestawienia, w roku 1975 blisko niemal cała wieś wietnamska była już kolektywizowana i to prawie w całości w formie spółdzielni produkcyjnych wyższego szczebla bac cao. "Spółdzielnie produkcyjne wyższego stopnia bac cao są kolektywną, socjalistyczną organizacją gospodarczą, założoną dobrowolnie przez pracujących chłopów pod przewodnictwem Partii i Państwa, która postawiła sobie za cel wzrost produkcji rolniczej oraz inne, wyeliminowanie eksploatacji, poprawienie warunków życia i uczestnictwo w marszu ku socjalizmowi Północy kraju, podczas którego stanie się oparciem dla walki o zjednoczenie kraju." Mówi I pkt. Statutu Spółdzielni Produkcyjnej.⁷

Punkt ten jednoznacznie określa funkcję spółdzielni produkcyjnych, szczególnie w warunkach wojennych, kiedy stają się one odpowiedzialne za dostarczenie żywności i żołnierzy. Dalej statut wyodrębnia 5 czynników, które mają bezpośredni wpływ na pracę i efekty pracy Spółdzielni. Są to:

- spółdzielcy xa vien
- brygady produkcyjne doi i drużyny to
- Zgromadzenie Ogólne Spółdzielców dasi hoi xa vien
- komitety - Ban Chu nghien, Ban Kiem tra
- kolektywy pracownicze to chuc tap the

6.1. Spółdzielcy xa vien

Każdy, kto nie należy do klasy eksploatatorów ma prawo do zostania członkiem spółdzielni, bez względu na to skąd pochodzi. Prawa i obowiązki członka spółdzielni są jasno określone przez statut.

6.1.1. Obowiązki:

- postępować zgodnie ze statutem spółdzielni, wykonywać postanowienia Zgromadzenia Ogólnego i Komitetu Zarządzającego
- utrzymywać dyscyplinę pracy
- cenić i chronić własność spółdzielczą i własność w ogóle
- przyczyniać się do jednoci spółdzielni, starać się naprawić błędy popełnione, przeciwstawiać się tendencjom rozwiązania kolektywu
- propagować osiągnięcia spółdzielni, zachęcać innych do dołączenia się.

7 Istnieją 3 wersje Statutu Spółdzielni Produkcyjnych.

- Najwcześniejsza, nie datowana oficjalnie, ale z treści wynika, iż pochodzi z wczesnych lat lat 60 - tych.
- druga z 1969 r. oraz trzecia z 1974 r., która ma charakter uzupełniający dwóch wcześniejszych.

Poniższe dane zaczerpnięte są z wersji Statutu z 1969 r.

6.1.2. Prawa:

- do partycypowania w pracy Spółdzielni, uzyskiwania punktów za pracę i udziału we wszystkich socjalnych służbach i urządzeniach
- do dyskusji, krytyki, wysuwania propozycji i głosowania na temat pracy spółdzielni, udziału w wyborach organów kierowniczych i organów kontrolujących pracę Zarządu Spółdzielni
- o utrzymania drobnego gospodarstwa indywidualnego, poza sferą zarządzania spółdzielni".

(Punkt 6)

Najważniejsze wydają się być dwie kwestie. Pierwsza, to prawo do pracy dla wszystkich członków Spółdzielni. Druga, to prawo do posiadania gospodarstwa indywidualnego, co zostaje dalej dodatkowo wyjaśniane: "ziemia spółdzielców jest własnością kolektywną, własnością spółdzielni; jednakże biorąc pod uwagę indywidualne potrzeby swych członków, spółdzielnia przydziela spółdzielcy działkę, nie większą niż 5% areалу ziemi przypadającego na jednego członka spółdzielni dla uprawy warzyw i owoców. Działka ta nie jest wliczana w powierzchnię przeznaczoną na budowę domu, kurnika czy chlewni".

W roku 1974 w art. 19, dodane zostaje, że:

"Produkty z drobnej gospodarki indywidualnej kinh te phu gia dinh pozostają w dyspozycji jej właściciela".

Każdy członek ma prawo do wystąpienia ze Spółdzielni, co omawia punkt 7 statutu:

"Spółdzielcy mają prawo wystąpić ze spółdzielni, jednske muszą o tym poinformować wcześniej i zaczekać do końca zbiorów".

W roku 1974 dodano, że:

"Prośba o wystąpienie ze Spółdzielni będzie rozpatrzona przez jej Komitet Zarządzający Ban Chu nghiem, a ostateczną zgodę wyda Zgromadzenie Ogólne Dai Hoi xa vien".

6.2. Brygady i drużyny

"Spółdzielnie produkcyjne szczebla wyższego bac cao, tj. te, które obejmują zaledwie 15 lub nawet mniej gospodarstw, powinny, w zależności od możliwości, podzielić spółdzielców na brygady produkcyjne doi lub drużyny to, przydzielić im ziemię, inwentarz oraz narzędzia w celu wykonania planu produkcyjnego Spółdzielni. Brygady wybierają spośród swych członków przewodniczącego doi truong i jego zastępcę pho doi odpowiedzialnych przed władzami Spółdzielni za pracę brygady. Przewodniczący ma obowiązek rozdzielania pracy zgodnie z indywidualnymi możliwościami pracujących w brygadzie, sprawdzać jej wykonanie i notować punkty za pracę, a "brygada ma

obowiązek przyczyniać się do rozwoju produkcji i zwiększania dochodu Spółdzielni".

(Punkt 24)

Spółdzielnie zobowiązuje się do zwiększania produkcji, stwierdzając że: "Sekretem sukcesu spółdzielni jest: na bazie pracy kolektywnej i postępu technicznego zwiększać produkcję i dochód tak aby zapewnić spółdzielcom odpowiednie warunki życia i mieć możliwość akumulacji; uczynić widoczną przewagę formy kolektywnej nad indywidualną. Jest to zadanie dla brygad produkcyjnych, które bezpośrednio odpowiadają za jakość i wydajność pracy".

(Punkt 22)

6.3. Komitety Ban

Na czele spółdzielni stoją dwa komitety: Komitet Zarządzający Ban chu Nghiem zwany inaczej Zarząd oraz Komitet Nadzoru Ban kiem tra, czyli Rada Nadzorcza. Zadaniem Komitetu Zarządzającego jest:

- egzekwowanie regulaminu Spółdzielni i uchwał Zgromadzenia Ogólnego Spółdzielców
- kierowanie produkcją spółdzielni
- reprezentowanie spółdzielni na zewnątrz
- zwoływanie zebrań (zwyčajnych i nadzwyczajnych) członków spółdzielni
- przedstawianie raportów z działalności i osiągnięć Spółdzielni.

Przewodniczący Komitetu, jego zastępca oraz członkowie Zarządu dzielą między siebie odpowiedzialność za: produkcję rolniczą, produkcję sektorów pomocniczych (np. naprawa sprzętu i narzędzi), finanse, pracę polityczną i ideologiczną, urządzenia socjalne, kulturę itp. Zarząd może wyznaczyć osoby piastujące funkcję przewodniczącego brygady produkcyjnej oraz dokooptować do swego składu pracowników pomocniczych takich jak księgowego czy magazyniera. Zazwyczaj Zarząd składa się z 5-9 osób.

6.3.1. Komitet Nadzoruj Ban kiem tra

Sprawuje kontrolę nad organizacją i funkcjonowaniem całej spółdzielni, tj.:

- obserwuje i sprawdza realizowanie przez Komitet Zarządzający oraz spółdzielców, zarządzeń i wytycznych Zgromadzenia Ogólnego Spółdzielni
- prowadzi inspekcję transakcji finansowych
- decyduje o zwołaniu przez Komitet Zarządzający nadzwyczajnych zebrań Zgromadzenia Ogólnego.

Członkowie Komitetu Zarządzającego, księgowy i skarbnik nie mogą wchodzić w skład Rady Nadzorczej, która zazwyczaj liczy od 3-5 członków.

6.4. Zgromadzenie Ogólne Spółdzielców *Dai hoi xa vien*

Jest to najwyższy organ Spółdzielni. Zwołuje je Komitet Zarządzający na wniosek Komitetu Nadzoru; w myśl statutu ma następujący zakres praw i obowiązków:

- bada i akceptuje raporty o stanie Spółdzielni sporządzane przez Komitet Zarządzający Nadzoru
- bada i akceptuje plany produkcyjne, finanse, normy i punkty za pracę
- sygnuje umowy zawarte przez Spółdzielnię z innymi jednostkami gospodarczymi
- bada i określa ceny na inwentarz, narzędzia oraz inne środki stanowiące własność spółdzielni, wartość udziałów spółdzielców oraz sposób dystrybucji towarów konsumpcyjnych w spółdzielni, zmienia i dostosowuje do aktualnej sytuacji statut Spółdzielni
- mianuje i dymisjonuje członków dwóch komitetów: Zarządzającego i Nadzoru
- zatwierdza przyjmowanie nowych członków Spółdzielni
- bada i określa premie oraz grzywny dla członków spółdzielni; rozpatruje, wykluczenia z kolektywu spółdzielczego
- bada i określa inne ważne dla spółdzielni sprawy.

Częstotliwość obrad Zgromadzenia Ogólnego jest regulowana przepisami. Indywidualni Spółdzielcy mają bardzo niewielki wpływ na zwoływanie zebrań Zgromadzenia. Jeżeli są niezadowoleni z pracy Komitetów bądź indywidualnych pracowników kadrowych spółdzielni, przede wszystkim interweniują w komórkach partyjnych szczebla gminy. Jeżeli sprawa jest ważna, zostaje przekazana do organizacji partyjnej szczebla powiatu. Na ogół na podstawie decyzji organizacji partyjnej zostaje zwołane zebranie Zgromadzenia Ogólnego, na którym zapadają decyzje co do ewentualnych zmian w Spółdzielni.

Z kolei Sekretarz Gminnego Komitetu Partii jest zazwyczaj Przewodniczącym Komitetu Nadzoru, co daje Partii możliwość kontroli i wglądu w działalność Spółdzielni np. wpływ na decyzje personalne w najwyższych władzach Spółdzielni z Prezesem włącznie.

Jak widzimy Spółdzielnia ponosiła dużą odpowiedzialność zarówno za stronę gospodarczą, jak i polityczną swej działalności. Poza planowym rozwojem produkcji rolnej, musiała ona sprostać pewnym innym wymogom: "W celu zwiększenia wydajności i produkcji rolnej, Spółdzielnia powinna skoncentrować swe wysiłki na zapoznaniu się i zastosowaniu następujących działań i metod w rolnictwie:

- a) uzupełnić park narzędziowy i maszynowy, w tym transport, w taki sposób, by przy użyciu nowych narzędzi i urządzeń stopniowo doprowadzać do mechanizacji modernizacji rolnictwa, stosować selekcję nasion, nawożenie

nawozami sztucznymi i środkami użyźniającymi glebę, stosować środki owado- i bakteriobójcze

- b/ szukać rozwiązań problemu nawadniania, z jednoczesnym zapobieżeniem powodziom
- c/ zwiększać hodowlę zwierząt rzeźnych, dostosowywać hodowlę do potrzeb, możliwości i specyfiki upraw spółdzielni
- d/ racjonalnie wykorzystywać spółdzielczy areal ziemi pod zasiewy.

Działania i stosowanie odpowiednich metod powinny odbywać się w sposób racjonalny, eliminujący straty materialne".

(punkt 2)

Plany produkcyjne spółdzielni ustalano w oparciu o tzw. "podstawowe wymogi rozwoju". W końcu jesieni każdego roku, spółdzielnia musiała opracować swój plan produkcji na najbliższy rok, w oparciu o doświadczenia ubiegłego roku oraz zobowiązania jakie brała na siebie w roku bieżącym. Plan musiał zawierać w sobie: ogólny zakres produkcji oraz wielkość produkcji w poszczególnych asortymentach (zboża, owoce, warzywa, hodowla itp.), dane techniczne (narzędzia i maszyny), dane o zatrudnieniu i płacach, dane o dystrybucji i przetwórstwie, dane o inwestycjach itp. Kiedy plan produkcji spółdzielni został już ustalony, przedstawiano go, za pośrednictwem Komitetu Zarządzającego, spółdzielcom.

Jesienią po zapłaceniu podatków państwu oraz wszystkich innych wydatków, spółdzielnia rozporządzała zyskiem, który mogła przeznaczać na różne cele. Na uwagę zasługują dwa fundusze, na które część zysków spółdzielni mogła zostać przekazana:

Fundusz akumulacji - quy tich luy przeznaczony na zakup narzędzi, zwierząt pociągowych, zapłatę za budowę magazynów, składów pomp do nawadniania pól itp., na który przeznaczano zazwyczaj nie więcej niż 5% dochodu (jeżeli dochód był duży mogło być to i 12%),

Fundusz socjalny - quy cong ich przeznaczony na cele kulturalne i urządzenia użyteczności publicznej Spółdzielni, na który przeznaczano zazwyczaj 2-3% dochodu.

Aczkolwiek podstawą rozliczeń ze spółdzielcami były ich punkty za pracę, jednakże w stosunku do pewnej liczby pracowników kadrowych spółdzielni przyjmowano nieco inne zasady wynagrodzenia. "Pracownicy kadrowi spółdzielni, tacy jak Prezes oraz księgowy są na ogół bardzo zajęci pracą dla spółdzielni a nie mogą pracować zbyt wiele. Dlatego też Zgromadzenie musi sporządzać rokrocznie plan minimalnej ilości dni roboczych, w oparciu o średnią wielkość dni roboczych przypadających na spółdzielcę. Na tej podstawie oblicza się im punkty, które w sumie powinny dawać sumę nie niższą niż średnia spółdzielcy".

(Punkt 27)

Poza tym pracownicy ci obejmowani byli systemem dodatkowych wynagrodzeń (ewentualnie kar) za realizację planu produkcyjnego. Istniała jeszcze jedna grupa spółdzielców, co do których stosowano nieco inne zasady wynagrodzeń: "Rodziny poległych w walce, rannych i chorych żołnierzy, rodziny mające na swym utrzymaniu inwalidów wojennych i upośledzonych fizycznie, otrzymują dodatkowo taką ilość punktów, poza tymi które daje im dochód równy średniemu dochodowi rodziny pełnosprawnej. Te same zasady obowiązują w stosunku do rodzin pracowników kadrowych gminy, takich jak Sekretarz Komitetu Partii czy Naczelnik Gminy... "ponieważ zajmują się oni sprawami publicznymi".

(Punkt 28)

Warte uwagi są czynniki rządzące układem stosunków między Spółdzielnią a Państwem. Najważniejszym z nich była idea sojuszu robotniczo-chłopskiego, który został zinterpretowany w następujący sposób: "Wszystkie stosunki gospodarcze są dwustronne. Spółdzielnia musi sprzedawać i płacić podatki Państwu, Państwo musi sprzedawać środki produkcji, surowce oraz wszystkie inne produkty niezbędne mieszkańcom wsi. Z publicznego punktu widzenia, spółdzielnia jest kolektywną, socjalistyczną organizacją gospodarczą utworzoną dobrowolnie z pomocą Państwa. Zatem w każdej sytuacji Państwo jest zobowiązane pomagać spółdzielni ... Państwo jest własnością proletariatu i ludzi pracujących. Chłopi są przyjaciółmi robotników związani z nimi przymierzem pracy, zatem proletariatus zobowiązany jest pomagać chłopom".

Jednakże spółdzielnia a nie gmina, zobowiązana była do płacenia podatków. Spółdzielnia nie miała prawa do utrzymywania stosunków handlowych z innymi spółdzielniami, a jedynie z Państwem. Z kolei spółdzielnie mogły sobie wzajemnie pomagać. Mogły też wymieniać się sprzętem, zaopatrywać (na drodze sprzedaży) w produkty rolne, korzystać wzajemnie ze swej siły roboczej, jednakże nie wolno im było sprzedawać ziemi, ani niczego co stanowi własność spółdzielni.

Opisana powyżej struktura Spółdzielni produkcyjnych jako jednostek gospodarczych i politycznych stanowiła pewien model, odpowiadający założeniom gospodarki i moralności socjalistycznej preferowany przez Partię i Państwo. Spółdzielcy byli zobowiązani do pracy na rzecz kolektywu, za co z kolei otrzymywali nie tylko nadwyżki wyprodukowanych dóbr lecz również pewien pułap płac, system edukacji, służbę zdrowia itp. Droga rozwoju i zwiększenia produkcji rolnej była określana rozmiarem koncentracji środków produkcji, zwiększaniem wydajności pracy i zastosowaniem nowoczesnych metod w rolnictwie. W zasadzie nie było istotnych sprzeczności pomiędzy poszczególnymi grupami i organizacjami w ramach spółdzielni. Spółdzielnia produkcyjna była jednak uważana, jak już zostało powiedziane, za jednostkę i gospodarczą i polityczną. Dlatego też w statucie sporo miejsca zajmuje passus dotyczący

pracy polityczno-ideologicznej i społeczno-kulturalnej.

"Praca polityczna i ideologiczna ma w olbrzymiej mierze charakter determinujący siłę i rozwój spółdzielni. Pod przywództwem Komitetu Partii, rolnicza spółdzielnia produkcyjna musi stale prowadzić edukację swych członków" W ramach realizacji postulatów zawartych w statucie, Spółdzielnia powinna mieć własny żłobek i przedszkole, a także szkołę, świetlicę i bibliotekę. Wychowawcy i nauczyciele rekrutowali się głównie z mieszkańców gminy, najczęściej członków spółdzielni, których pracę kulturalno-oświatową punktowano podobnie jak pracę w brygadach bądź drużynach produkcyjnych. Podobnie wyglądała sytuacja w placówkach służby zdrowia. Na terenie spółdzielni funkcjonowała przychodnia z lekarzem internistą i pielęgniarką oraz izba porodowa obsługiwane przez członków spółdzielni.

Poza sformalizowanymi strukturami społecznymi, w ramach spółdzielni, funkcjonowało wiele organizacji nieformalnych, jak np. koła gospodyń, koła samokształceniowe rolników, kluby zainteresowań, zespoły artystyczne np. kółka instrumentalne, wokalne itp. Organizacje te ukierunkowane były na samokształcenie, wzajemną pomoc i wymianę doświadczeń.

Bardzo ważną, a na ogół pomijaną instytucją jest rodzina. Dysponując 5% ziemi, rodzina stanowiła niezależną organizację gospodarczą. Stanowiła ona ważne ogniwo w całej strukturze spółdzielni jako jednostka organizacyjna mająca powiązanie i z brygadą produkcyjną i z Komitetem Zarządzającym, a także funkcjonowała jako instytucja nawiązująca do tradycyjnych struktur społecznych.

W maju 1959 r. Truong Chinh przemawiając na forum Zgromadzenia Narodowego, opowiedział się za podjęciem decyzji o kolektywizacji wsi Demokratycznej Republiki. Wietnamu, powołując się na tradycję pracy kolektywnej na wsi. Nawiązywał do tradycyjnych struktur społeczeństwa wiejskiego Wietnamu udowadniając, że model gospodarki kolektywnej będzie bliski sentymentom chłopów, że nie wprowadzi dodatkowych trudności organizacyjnych, że zostanie szybko zaakceptowany przez wieś.

Zakończenie

Po raz pierwszy w historii Wietnamu zakwestionowano istnienie struktury lang xa tak w aspekcie administracyjnym jak i ekonomicznym, w decyzjach IV Krajowego Zjazdu Komunistycznej Partii Wietnamu w grudniu 1976 r., dotyczących budowy wielkiego rolnictwa socjalistycznego w skali całego zjednoczonego Państwa.

Nie wydano jednak żadnego oficjalnego dokumentu dotyczącego lang xa. Ustalano wprawdzie, że jednostką rolno-przemysłową będzie w przyszłości huyen - powiat, jednakże nadal pozostała rozległa wieś otaczająca główne miasta i problem dostosowania jej organizacji do nowych struktur społecznych

i gospodarczych kraju. Nie był to bynajmniej nowy problem. Kwestia dostosowania struktury wsi do zmienionych warunków politycznych i ekonomicznych pojawiła się, a w historii nowożytnej Wietnamu, już wcześniej, po rewolucji sierpniowej 1945 r. i nie została ona rozstrzygnięta ani od razu, ani jednoznacznie.

Polityka jaką zastosowała Partia tj. polityka stopniowej kolektywizacji rolnictwa była z jednej strony rezultatem działań w kierunku utworzenia struktur wiejskich, nawiązujących do dawnych tradycji - do lang xa, a z drugiej pewnych obiektywnych konieczności wynikających z historycznych faktów i przemian, które doprowadziły do nowej struktury polityczno-gospodarczej i społecznej Wietnamu. Wydawałoby się, że struktura wsi skolektywizowanej nawiązującej do tradycyjnych wzorców powinna spotkać się z powszechną aprobatą i dać dobre efekty w postaci produkcji rolniczej. W praktyce jednak, nie było to tak proste. Spółdzielnie i tworzone i działały one w zupełnie innych warunkach gospodarczych, politycznych i społecznych kraju. W związku z tym, tradycja pracy kolektywnej była kontynuowana - lecz oparta została na pracy w kolektywach nie tradycyjnych tj. rodzinach, a na brygadach, jednostkach skupiających osoby, które nie musiały pozostawać ze sobą w bliskich związkach. Spółdzielnia produkcyjna stanowiła jednocześnie jednostkę gospodarczą i polityczną. Dlatego też liderzy spółdzielni, byli mówiąc najogólniej, członkami Partii, podobnie jak przewodniczący brygad i drużyn produkcyjnych. Na czele spółdzielni nie stały zatem autorytety lokalne "wewnętrzne" społeczności wiejskiej, a autorytety "zewnętrzne", narzucone odgórnie.

W konsekwencji to Partia pełniła kontrolę nad najważniejszymi przejawami działalności tak gospodarczej, jak i politycznej Spółdzielni, bowiem:

- po pierwsze, miała kontrolę nad wszystkimi oficjalnymi relacjami Spółdzielni z Państwem
- po drugie, miała kontrolę nad produkcją Spółdzielni i wpływ na decyzje personalne w Spółdzielni
- po trzecie, trzymała kontrolę nad organizacjami paramilitarnymi (grupy samoobrony, ćwiczenia wojskowe dla ludności cywilnej itp., a także kontrola rezerwistów)
- po czwarte, kontrolowała prawidłowy profil polityczny Zarządu; i członków Spółdzielni.

Tym samym nadała jej charakter, jednostki przede wszystkim politycznej, odpowiedzialnej równocześnie za rozwój produkcji rolniczej.

Można zatem stwierdzić, że poza różnymi aspektami nawiązań do struktury i funkcjonowania lang xa, cechą podstawową, odróżniającą te dwa typy organizacji wiejskiej jest właśnie charakter jednostki politycznej skolektywizowanej wsi wietnamskiej.